

LOGOPEDICKÁ PREVENCE V PŘEDŠKOLNÍM A MLADŠÍM ŠKOLNÍM VĚKU

LOGOPEDICKÁ PREVENCE

V preventivní logopedické péči zaměřené na předškolní a mladší školní věk jde především o vytváření podmínek pro správný a přirozený vývoj řeči a tím předcházení různým vadám a poruchám a také o včasné odhalení případných nedostatků.

Logopedická prevence se zaměřuje na podporu přirozeného vývoje jazyka a řeči. Logopedický preventista je

ORIENTAČNÍ LOGOPEDICKÉ VYŠETŘENÍ

Orientační logopedické vyšetření stojí na počátku práce s dítětem. Je důležitým podkladem pro práci a je součástí výchovné práce v MŠ nebo ZŠ.

Nejedná se o odborné komplexní logopedické vyšetření, které provádí klinický logoped (diagnostika a terapie NKS), ale o orientační logopedické vyšetření, které slouží pro potřebu logopedického asistenta a pedagogů.

ORIENTAČNÍ LOGOPEDICKÉ VYŠETŘENÍ

- Anamnéza
- Orientační vyšetření sluchu
- Orientační vyšetření fonematického sluchu
- Orientační vyšetření zrakového vnímání
- Orientační vyšetření motoriky
- Orientační vyšetření výslovnosti
- Orientační vyšetření laterality

LOGOPEDICKÁ PREVENCE

- Logopedická prevence sluchového a zrakového vnímání
- Logopedická prevence fonematického sluchu
- Logopedická prevence jemné a hrubé motoriky
- Logopedická prevence správné výslovnosti hlásek
- Logopedická prevence časoprostorové orientace a laterality

ROZVOJ ŘEČI

- Rozvoj **aktivní a pasivní slovní zásoby** - popis reálných předmětů, se kterými se dítě setkává ve svém okolí, popis obrázků v knížkách, na interaktivních kartičkách (logopedická pexesa, kartičky, strukturované učení) www.logopediesusmevem.cz www.oskola.cz www.logosik.cz
- Nejříve rozvíjíme **citoslovce, podstatná jména, slovesa**, později přidáváme další slovní druhy
- Popis obrázků – **Co to je?, Co dělá?, Kde to je?, Komu to patří? Kdy to je?, Proč?** (vztahy a souvislosti mezi pojmy). Když u dítěte převažuje pasivní slovní zásoba nad aktivní slovní zásobou, dáváme na výběr “Je to slunce nebo měsíc?”, “Maminka pije nebo jí?” “ “Je kluk malý nebo velký?” “Sníh padá, když je teplo nebo zima?”
- Rozvoj vyjadřovacích schopností – **tvorba vět**, zařazení sloves do vět (odpovědi na otázky “Co dělá?”
- Rozvoj porozumění řeči – souvisí s rozvojem pasivní a aktivní slovní zásoby. V rámci rozvoje porozumění řeči trénujeme s dětmi pasivní slovní zásobu, např. “*Podej obrázek, na kterém je kolo, míč, kytky, atd.*” Následně rozvíjíme porozumění ve spojení se slovesy, např. “*Polož do krabíčky obrázek, na kterém Paní krájí chleba. Pán čte knížku. Babička se dívá na televizi., atd.*” Dále věty s prostorovým a časovým určením (předložkové vazby, časová orientace)
- Nácvik **říkanek, písniček** - u menších dětí doporučujeme propojení s pohybem, motorickými činnostmi. U starších dětí je vhodné využít dramatizaci pohádek, apod.
- Skládání **dějových obrázků**, vyprávění podle obrázků - souvisí také s procvičováním časoprostorové orientace, pojmy první, poslední uprostřed
- Vyprávění příběhů a pohádek podle obrázků (i bez obrázků)
- Podpora dítěte v komunikaci s vrstevníky

ARTIKULAČNÍ CVIČENÍ - JAZYK

- Olíznout rty plynule dokola (oběma směry)
- Olíznout horní ret
- Olíznout dolní ret
- Špičkou jazyka ťukáme z koutku do koutku (jazyk je ve vzduchu)
- Boule – zavřená ústa, jazyk tlačí do tváře (levá, pravá)
- Opička – jazyk strčíme mezi zuby a dolní ret (totéž nahoru)
- Jazyk opřeme za horní zuby, pak za dolní zuby (střídáme nahoru
dolů – nesmí se hýbat čelist!)
- Malíř – špičkou jazyka hladíme horní patro dozadu a dopředu
- Čertík
- Koník – jazyk se přisaje na horní patro, pak plácne dolů

ARTIKULAČNÍ CVIČENÍ - RTY, TVÁŘE

- Nafouknutí obou tváří
- Nafukování tváří střídavě
- Mlasknutí rty – pošleme pusinku ☺ , děláme kapříka ☺
- Procvičení samohlásek – á é í ó ú, střídavě ó – é, ú – í
- Zamračíme se – obočí, ústa
- Usmějeme se
- Přikousneme horní a dolní ret (střídavě)
- Zafrkáme rty jako koník

DECHOVÁ CVIČENÍ

Nácvik správného nosního dýchání provádíme:

- **Vleže**
 - **Vsedě**
 - **Vstoje**
- Vleže - (ideální při skupinové logopedické terapii), Položíme na břicho hračku (plyšáka, polštářek), provádíme nádech nosem, výdech ústy. Když je nádech správně hluboký, pohybuje se bránice (plyšák se houpe)
- Vsedě, vstoje
- Pozor na plytký nádech a zvedání ramen – chyba! Nádech musí být hluboký, provedený nosem, výdech ústy. Při správném nosním dýchání vedeme nádech i výdech nosem.

LOGOPEDICKÁ PREVENCE SLUCHOVÉHO VNÍMÁNÍ

- Stejně nebo různě znějící zvuky či slova - nemusí se jednat o slova, která dávají smysl, může se jednat o smyšlené zvuky nebo pseudoslova (dety – děti, teta – táta, kolo - kolo, pní - pní, tne - tně) ... (tato pseudoslov jsou také součástí Testu podle Matějčka a Žlaba)
- Rozvoj fonematické sluchu – rozlišujeme slova, jejichž význam se mění přítomností jedné odlišné hlásky ((houby – houpý, pere – bere, pas – pes)
- Rytmus zvuků - opakování vytleskání rytmu, vytřukávání na bubínek, apod.
- Rytmizace slov na slabiky - vytleskání slabik, následně počítání slabik
- Rozlišování dlouhých a krátkých slabik ve slovech
- Rozlišování znělých a neznělých hlásek - V x F, K x G, T x D, P x B, S x Z, Š x Ž (zima x pes, guma x kůň, apod.)
- Sluchová analýza a syntéza slov v předškolním věku – určení první a poslední hlásky (souhlásky), následně i samohlásek, rozložení a složení slov na slabiky, nakonec na jednotlivé hlásky www.elkonin.cz
- Rýmování slov
- Rozvoj směrového slyšení - odkud se ozývá zvuk?

ROZVOJ FONEMATICKÉHO SLUCHU

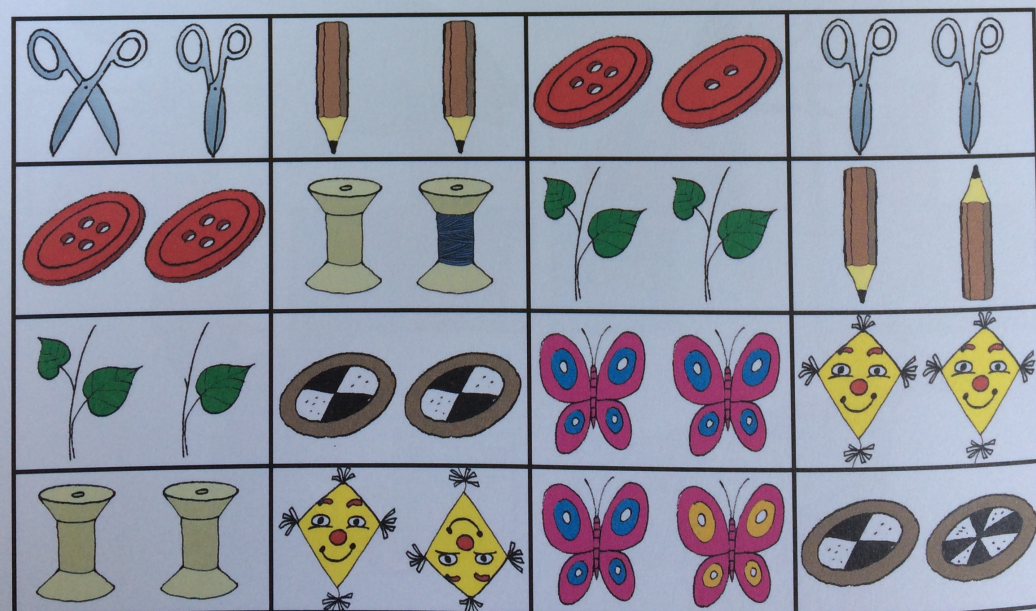
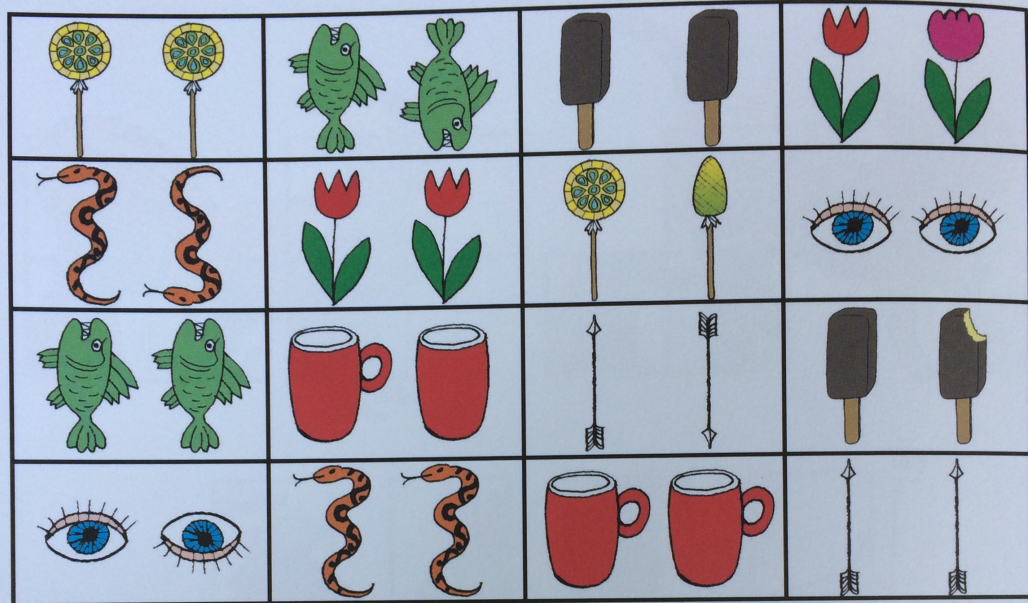
- fonemický sluch značí schopnost rozlišovat podobně znějící zvuky, které mění význam slova
- vyšetření fonemického sluchu lze provést u klinického logopeda
- jedná se o jednoduchý test, který trvá 15 minut
- test se provádí pomocí dvojic obrázků (houby - houpy, pes - pec, pes - pas, nitě dítě)
- u testu hodnotíme tzv. distinktivní rysy českého jazyka (např. znělost - neznělost, nosovost - nenosovost, a další)
- nevyzrálý fonemický sluch mívají především děti s vývojovou dysfázií a se zvýšeným rizikem vzniku SPU
- po provedení orientačního vyšetření fonemického sluchu nebo provedení vyšetření u klinického logopeda, cvičíme s dětmi fonetický sluch s pomocí obrázků

LOGOPEDICKÁ PREVENCE ZRAKOVÉHO VNÍMÁNÍ

- vyzrálé zrakové vnímání je důležité pro nácvik čtení a psaní
- se zrakovým vnímáním souvisí také rozvoj motoriky a grafomotoriky...
správné používání zrakového vnímání s motorikou nazýváme koordinace oko -
ruka
- nejdříve učíme děti rozlišovat stejné x jiné, malé x velké,
nahoru x dolů, doprava x doleva
- rozlišení figura x pozadí, obrysy x stíny
- rozlišování a pojmenování barev
- co do řady nepatří a proč? (zrakové vnímání a myšlení)
- barvy - pojmenování s přirovnáním, které neměníme (zelená jako tráva, žlutá
jako sluníčko)

STEJNÝ x JINÝ

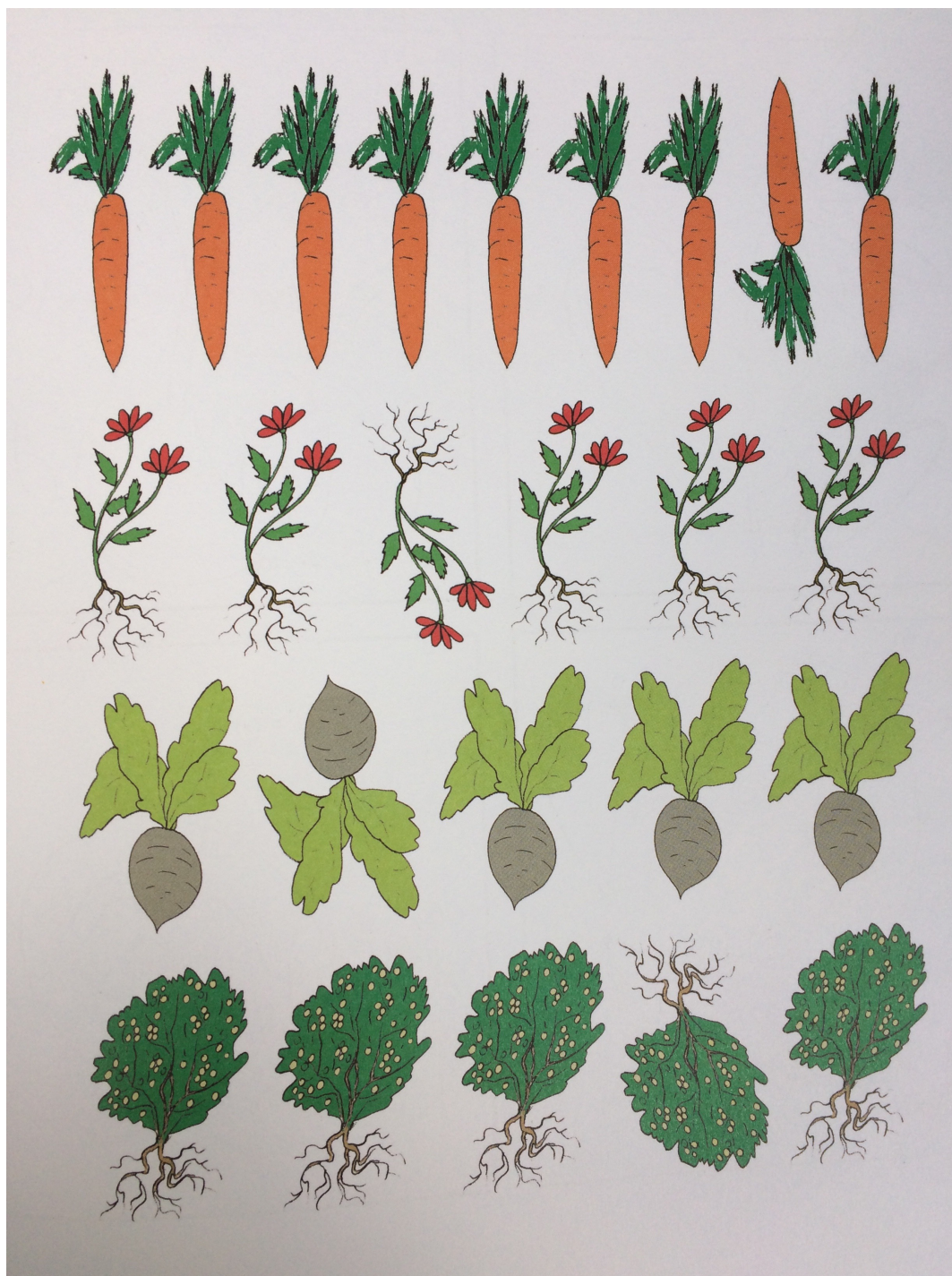
Zrakové rozlišování. Dítě porovnává dvojici obrázků v rámečku a přeškrtně všechny rámečky, kde oba obrázky nejsou shodné. Vedeme dítě k porovnávání dvojic systematicky, zleva doprava, odshora dolů.

s malými dětmi trénujeme pojmy stejné x jiné
s hračkami, trojrozměrnými předměty až potom
s obrázky, kartičkami, knížkami

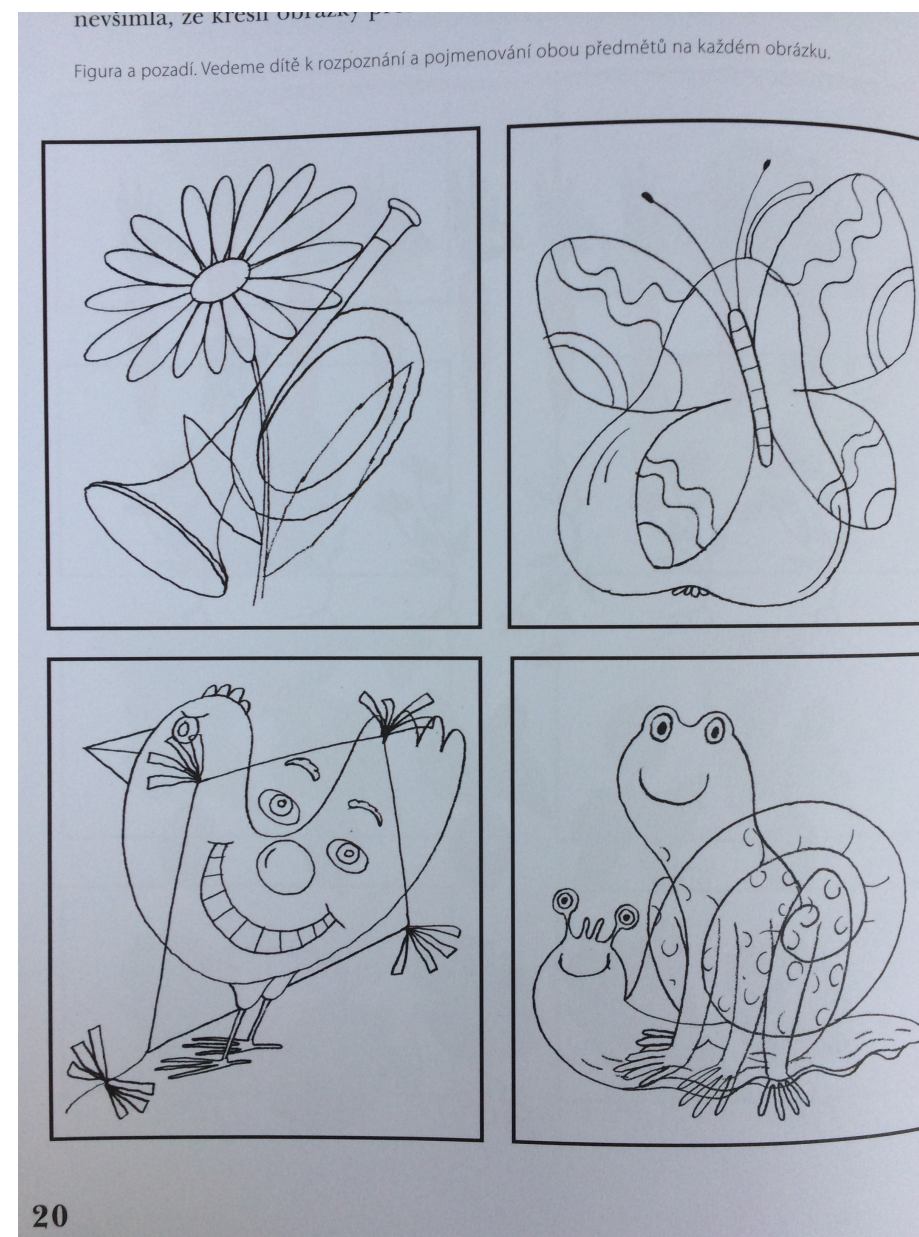
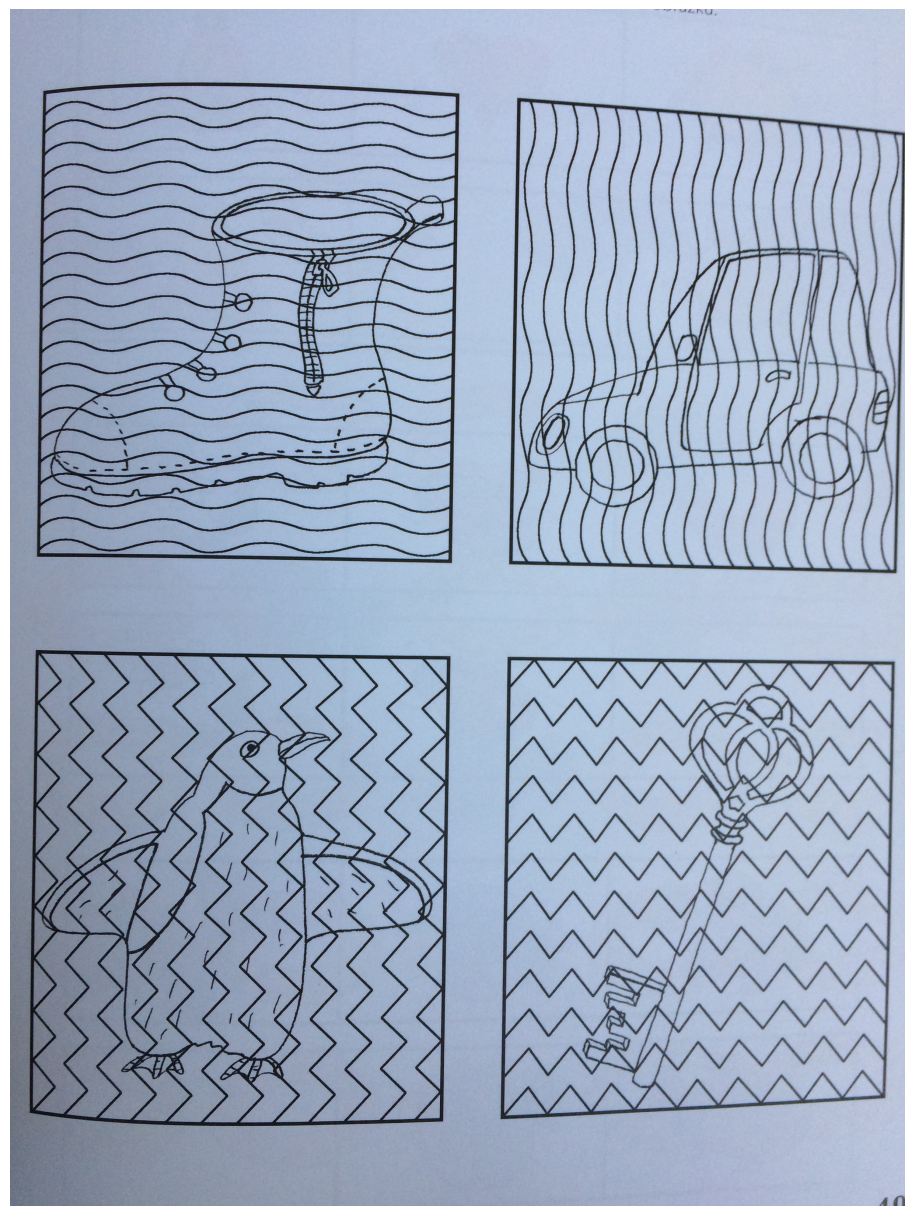
potom následují pojmy malé x velké (učíme
se stejně jako stejné x jiné)

NAHORU x DOLŮ

rozlišování obrázků otočených nahoru
a dolů přechází těžší variantě doprava
doleva

ROZLIŠENÍ FIGURY A POZADÍ

ROZVOJ PROSTOROVÉ ORIENTACE

Zvládání pravolevé orientace by mělo předcházet uvědomění *vlastního tělesného schématu*.
Při cvičení prostorové a pravolevé orientace bychom měli znát lateralitu dítěte.

Nacvičujeme nejprve velké pohyby na souhlasné straně (pravá ruka na pravé koleno, levá ruka na levé oko), poté pohyby křížově přes osu těla. ***Pozor na zrcadlové převádění!!!***

Při nácviku je někdy nutné dítěti dotykově pomoci, vzít ho za ruku a vést ho. Podpora může být hmatatelná, např. ve formě náramku na dominantní ruce. Dále je dobré věnovat se při cvičení nejdříve jedné straně (pravé), potom druhé straně (levé) a nakonec obě strany kombinovat.

S orientací obecně souvisí porozumění předložkovým vazbám a jejich aktivní používání. Trénujeme je nejdříve v trojrozměrném prostoru, poté na ploše. Začínáme rovinou svislou (***nad, na pod***) s pojmy ***nahoru x dolů***. Následně pokračujeme vodorovnou rovinou (***v, vedle, u, mezi***) a končíme rovinou předozadní (***před, za, vepředu x vzadu***).

ROZVOJ HRUBÉ MOTORIKY

- Výskok
- Přeskok snožmo
- Poskoky na jedné a na druhé noze
- Stoj na jedné a druhé a druhé noze
- Lezení na žebřinách
- Lezení po žebříku, sklouznutí na klouzačce
- Chůze po rovné čáře
- Chůze nebo běh mezi překážkami (kuželkami)
- Chůze do schodů ze schodů bez přidržení
- Jízda na koloběžce, odrážedle, na kole s kolečky (i bez)
- Hod a chytání míče, házení na cíl (větším menším míčem)
- ideální pro skupinovou terapii (v rámci kroužku, logopedické prevence v MŠ)
- rozvoj koordinace pohybů - jednoduché dětské hry (Chodí Pešek okolo, Pásla ovečky, Rybičky rybičky rybáři jedou, změny chůze - jako medvěd, jako žabka, jako kačenka, atd.)
- opičí dráha - dítě se učí rozvíjet pohybovou paměť (zapamatovat si, kudy běží, skáče, podlézá, přelézá, atd.)
- tip pro rodiče - není nutné docházet do sportovních kroužků, ideální je pohyb, na dětském hřišti, prolézačky, klouzačky, obyčejná hra s míčem - házení velkým míčem, malým míčkem, trefit cíl
- nácvik střídání nohou při chůzi do schodů a ze schodů - důležité pro koordinaci a jízdu na kole

ROZVOJ JEMNÉ MOTORIKY

- Skládání kostek (do řady, komín)
- Stříhání dětskými nůžkami
- Trhání papírků
- Lepení
- Modelování
- Navlékání korálek
- Manipulace s malými předměty - knoflíky, kuličky, míčky, párátko, těstoviny, fazole, apod.
- Přelévání vody do lahví s různě širokými hrdly
- Šroubování, zamykání, zapínání
- Sebeobsluha – větší a menší kusy oblečení
- Předškoláci – oblékání, svlékání, zavazování tkaniček
- tip pro rodiče - v rámci domácí péče o dítě lze jemnou motoriku rozvíjet velmi přirozeně a nenásilně, zapojení dítěte do činností - při vaření (míchání, třídění jídla do mističek, nalévání do skleničky, používání příboru, apod.) věšení menších kusů prádla, manipulace s kolíčky, složení ponožek, apod.), zastrčení klíče do zámku, odemykání, zamykání
- rozvíjení samoobsluhy - oblékání větších kusů oblečení, předškoláci i menší zavazování tkaniček!
- v MŠ, ZŠ - stříhání, lepení, trhání papírků, výtvarné činnosti, modelování, navlékání korálek (větší, menší)
- Kurzy *ergoterapie*

ROZVOJ GRAFOMOTORIKY

Trénink grafomotoriky má své pevné zásady, kterých je třeba se držet. Posloupnost velkých a postupně se zmenšujících tahů a tvarů má určité vývojové zákonitosti a z důvodů jejich respektování je vhodné absolvovat speciálně zaměřený kurz. Jeho součástí by měla být i diagnostika a případná náprava úchopu psacího náčiní.

Obecně platí rozcvičování dominantní ruky od ramenního kloubu přes loketní až po zápěstí, a to oběma směry kroužení. Dále využíváme ke kresbě velkou plochu (tabuli, křídly na zemi, apod.) s velkým psacím náčiním (houby, štětce, křídly) a postupně zmenšujeme i plochu i psací náčiní.

NARUŠENÁ KOMUNIKAČNÍ SCHOPNOST

Narušená komunikační schopnost (NKS)

= stav, kdy některá jazyková rovina (nebo i několik jazykových rovin současně) komunikačního procesu působí interferenčně (rušivě) vzhledem ke komunikačnímu záměru jednotlivce (Lechta, 1990).

NKS se týká:

- 1) *verbální stránky jazyka i neverbální stránky jazyka*
- 2) *grafické stránky jazyka i mluvené stránky jazyka*
- 3) *receptivní složky jazyka i expresivní složky jazyka*

- *foneticko - fonologickou* - vadná výslovnost hlásek
- *morfologicky - syntaktickou* - nesprávná gramatická struktura jazyka
- *lexikálně - sémantickou* - neodpovídající slovní zásoba, narušené porozumění řeči
- *praktickou* - neschopnost používat řeč v běžném životě

DĚKUJI ZA POZORNOST